

STUDIO EFLER
DEPARTMENT OF
ARCHITECTURE CONSERVATION
FA CTU IN PRAGUE

ELIŠKA ZATLOUKALOVÁ
REGENERATION OF TRADITIONAL FARMHOUSE
PŘÍŠOVICE
SUMMER TERM 2020

REGION

Usedlost č.p. 3, takzvaná Maškova chalupa, se nachází v obci Příšovice, nedaleko Turnova. Turnovsko a celé horní Pojizeří má bohatou a i v evropském měřítku významnou tradici lidového stavitelství. Zdejší roubené patrové domy s podstávkou, místně zvanou “koza”, dosahují nebývalých rozměrů a zdobnosti. Vývoj základní sítě lidských sídel jak ji známe dnes, zde byl dovršen v rámci emfyteutické kolonizace pravděpodobně v průběhu 13. století, kam spadá i první zmínka o obci Příšovice. Lánové vsi, zakládané podél cest nebo malých vodních toků mohou mít jednostrannou i oboustrannou zástavbu. Zajímavostí je, že pro umístění usedlosti nebyla určující štítová orientace domu do ulice, ale natočení světnice k jihu až jihovýchodu. Proto můžeme v obcích s oboustrannou zástavbou, jako například v sousedních Přepeřích,

najít usedlost odvracející se hlavním štítem od ulice. To však není případ Příšovic, kde byly usedlosti zakládány pouze po jedné straně cesty se štíty orientovanými do ulice. V okolí Turnova jsou domy základní trojdílné dispozice převážně takzvaného chlévního typu, chlévy tedy navazují dispozičně přímo na síň. Celá usedlost se kromě domu s připojenými chlévy a komorami v patře skládala z dalších hospodářských stavení. Paralelně s domem bývaly typické patrové roubené sýpky, které se bohužel dodnes nezachovaly. Nacházely se zde také již zděné chlévy nebo dřevěné kolny. Vjezd do dvora byl často lemován honosnou klenutou bránou. Celý areál byl uzavřen stodolou monumentálních rozměrů. Na ni byl za záhumenní cestou vázán dlouhý lán pole.

MAŠKOVA CHALUPA

V areálu Maškovy chalupy je toto uspořádání dodnes patrné, i přesto, že místo původní hospodářské budovy byl ve 2. polovině 20. století vybudován sklad. Zbytek usedlosti zůstal zachován s menšími zásahy a je dnes zapsán jako nemovitá kulturní památka. Jeho historie se podle písemných pramenů dá vysledovat až do roku 1586. Do třicetileté války se podle gruntovních knih majitelé často střídali a kromě údajů o jednotlivých prodejkách nemáme přesnější představu, jak mohla usedlost v té době vypadat. Roku 1644 se statek dostal do rukou rodiny Buriánkovy, která zde hospodařila dalších 250 let. Na přelomu 19. a 20. století opět nastaly majetkové změny, až byl statek postoupen majiteli šlechtitelského závodu MUDr. Karlu Maškovi. Od padesátých let statek sloužil účelům místního JZD.

SOUČASNOST

V současnosti je dům obydlen, zbytek areálu však slouží spíše pro skladování. Ve svém návrhu jsem se snažila využít potenciál areálu pro vzdělávání dětí i dospělých, s důrazem na pořádání workshopů, dětských táborů, škol v přírodě atd. Snažila jsem se rozložit funkce tak, aby byly stávající hodnotné prostory v maximální možné míře zachovány. Do původního domu proto umísťuji trvalé bydlení, do chlévů dílny a zázemí workshopů a jednoduché pokoje na sezónní přespávání do horní komory. Stodola je svým objemem ideální pro konání přednášek a dalších společenských akcí, zároveň může sloužit jako jídelna pro větší skupiny ubytovaných. Konečně navrhuji demolici skladu a stavbu nového domu, ve kterém budou ubytováni účastníci workshopů nebo turisté.

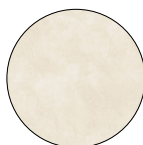
Díky archivním mapám a starým fotografiím si můžeme představit, jak ves vypada ještě po druhé světové válce, než se stala obětí rozvoje průmyslu. Mapa stabilního katastru ukazuje obec s ještě jednostrannou zástavbou, podél cesty napočítáme dvacet velkých usedlostí. Jejich podobu vidíme na fotografiích z počátku dvacátého století. Roubené patrové domy s pavlačemi byly později přezdívány, hmotově a funkčně se však po staletí nic zásadně neměnilo. Měnil se ale způsob hospodaření

a rostl počet obyvatel, z velkých usedlostí se postupně vydělovaly menší výminky a nakonec byla rozparcelována a zastavěna i druhá strana cesty. Mezi těmito novějšími domy již nenajdeme monumentální patrové domy, spíše přízemní roubenky, někdy už zděné domy. Jejich lomenice a další vyřezávané detaily si však v ničem nezadají s výstavností velkých gruntů. Za pozornost stojí také hospodářské budovy, kterých se ve vsi kromě stodol bohužel příliš nedochovalo.

CELKOVÁ SITUACE USEDLOSTI

A PŮVODNÍ DŮM - MAŠKOVA CHALUPA

B PŮVODNÍ STODOLA

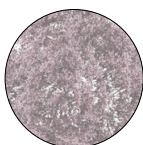
C NOVOSTAVBA - UBYTOVÁNÍ

Ostatní komunikace v rámci usedlosti budou mlatové. Byla navržena pouze základní osnova cestiček, která bude užíváním postupně zpřesňována. Mlat bude také využit pro zpevnění ploch navazujících na stodolu a samotného průjezdu stodolou, kde se mlat (v původním smyslu slova - místo určené pro mlácení obilí) zřejmě nacházel. Zde bude ukázka původní podoby mlatu skládající se ze směsice hlíny a slámy.

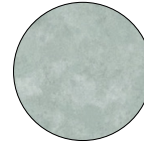
Hlavní komunikace spojující areál usedlosti s vsí bude zpevněna kamennou dlažbou v pískovém loži, která tvoří pevný povrch pro pojíždění auty, ale zároveň je propustná. Postupným prorůstáním trávy se vytváří měkký přechod mezi povrchy. Dlažba bude použita také na vydláždění zápraží, v tomto případě budou po zpevnění hrany zápraží osazeny větší pískovcové bloky.

Na pozemku bude vytvořeno několik záhonů, sloužících pro pěstování zeleniny a také okrasných květin, především v přední části - na předzahrádce usedlosti. Ostatní budou dle možností využívány pro pěstování tradičních plodin a budou sloužit jako názorná ukázka pro návštěvníky areálu.

V co největší míře budou zachovány stávající vzrostlé stromy, které se nachází podél plotu předzahrádky. Nově vysazený sad lemující západní fasádu nového domu se bude skládat ideálně z původně pěstovaných odrůd jableň, hrušňi nebo švestek, například jableň Grávyštnské, strýmky nebo kardinálky, hrušně solanky nebo krvavky.

Venkovní plochy byly navrženy s důrazem na přírodní materiály a tradiční řešení. Většina pozemku bude proto pouze zatrávněna, což je kromě nesporných estetických kvalit výhodné z hlediska zadržování a postupného vsaku srážkové vody. Betonové panely, které v současnosti kryjí celý centrální prostor dvora budou odstraněny a nahrazeny přírodními materiály.

MAŠKOVA CHALUPA

Původní Maškova chalupa je dodnes z části využívána pro trvalé bydlení, což bude po rekonstrukci zachováno. Majitelům bude k dispozici tradiční vstupní síň a celá přízemní roubená část. Budou vybourány příčky, které dělily světnici na několik menších pokojů, a vznikne tak otevřený prostor sloužící zároveň jako kuchyň i obývací pokoj. Navazující prostory v přístavku budou využity jako ložnice a dětský pokoj. Současné nepřiliš vhodné umístění koupelny a toalety dílem do prostoru chlévů, dílem do zadního přístavku bude vyřešeno vybudováním nového přístavku s hygienickým zázemím. Chlévy budou zbaveny dělicích příček tak, aby mohly vyniknout jejich klenuté prostory, a budou využívány jako dílny pro dětské tábory i veřejnost. V poslední místnosti bude vybudováno hygienické zázemí pro dílny a zároveň pro ubytované v komorách ve druhém podlaží. Ty budou užívány

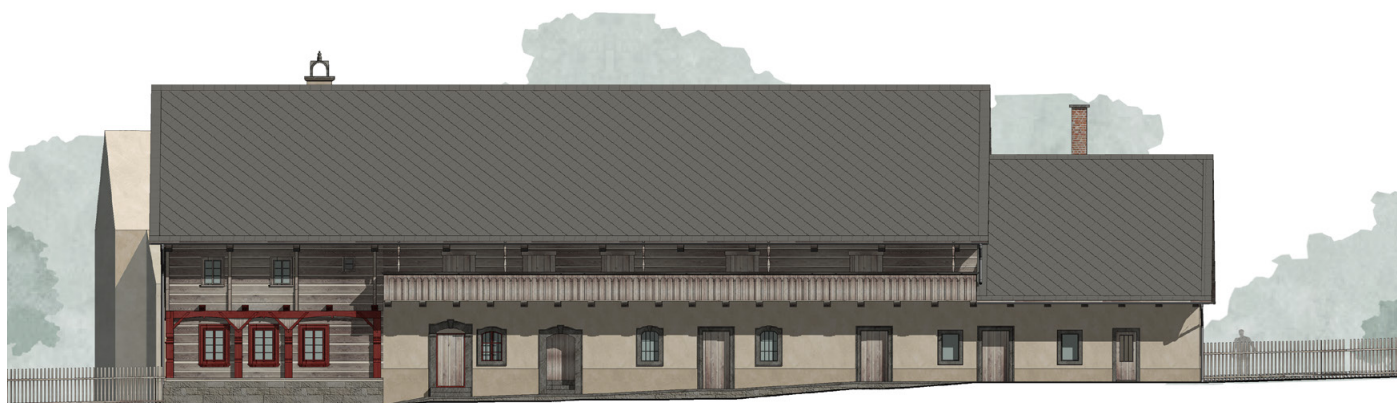
spíše sezónně, například pro ubytování nenáročnějších cestovatelů. Jejich podoba zůstane prakticky stejná jako nyní, budou pouze doplněny roubené příčky mezi místnostmi. V soukromé části druhého podlaží pak budou dvě ložnice a skladovací prostor, navržený v místnosti se zbytky dymníku. Dlouhá spojovací chodba bude předělena a vznikne tak úklidová místnost. Pavlač, která spojuje přední světničky a komorovou část bude renovována. Dobře dochované prostory krovu zůstanou volné a mohou sloužit pro skladování. Stejně tak prostory sklepa, který se nachází pod síní. Na fasádách budou provedeny minimální zásahy. Nejvýraznějším je nahrazení druhotně probouraných vrat v přízemí jednoduchým kamenným portálkem, inspirovaným stávajícím vstupním portálkem do chlévů.

↑ Západní fasáda domu projde největšími změnami. Stávající trojdílná okna v severní části jsou nahrazena jednoduchými obdélnými okénky s kamennými ostěními. Hmotu nového přístavku se nasnaží za každou cenu zapadnout, tradiční hmota je opatřena odlišnou krytinou - válcovaným plechem, a okna jsou jednoduchá, nedělená.

← Jižní fasáda zůstává prakticky nezměněná, po obnovení hliněných vymazávek mezi trámy a barevných nátěrů bude zakonzervována. Nad štítem bude podle archivních kreseb obnovena dřevěná makovička.

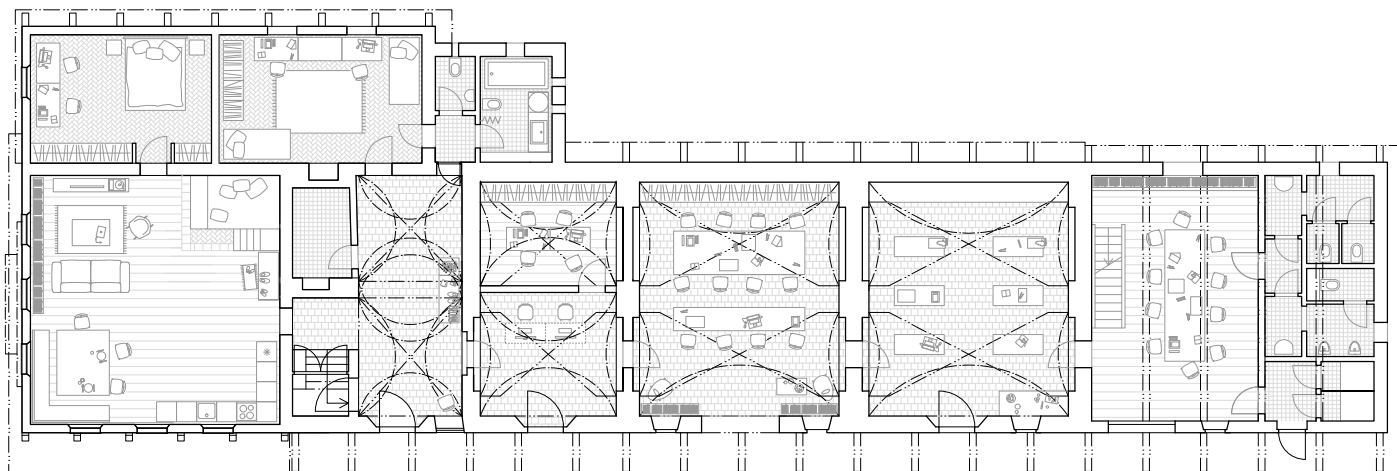

↑ Na východní fasádě budou nahrazena dvoje vrata v přízemní části chlévů vhodnějšími dveřmi, které budou osazeny do jednoduchých kamenných portálků. Pavlač, která je z části poškozená, bude obnovena v celém rozsahu včetně zdobných vyřezávaných detailů. Celá střecha bude pokryta novými eternitovými šablonami.

← Do dřevěného štítu severní strany domu bude vyřezáno nové velké okno s okenicemi, aby se v podkrovní místnosti dalo využít denního osvětlení.

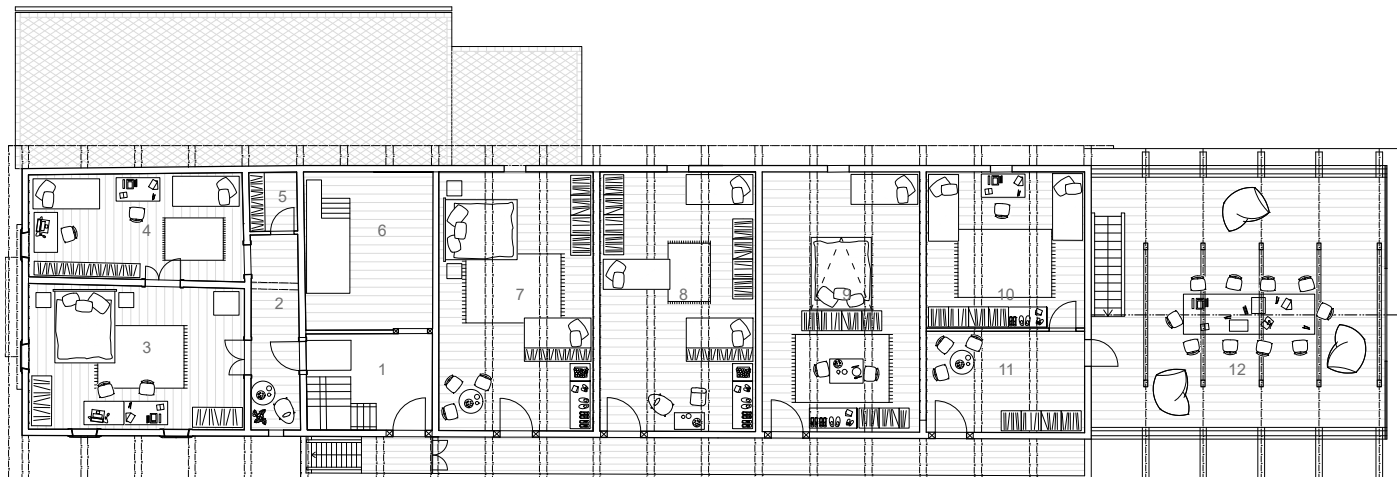
PŮDORYS 1.NP

1 Vstupní síň	8 Zaměstnanci
2 Světnice	9-11 Workshop
3 Ložnice	12 Toalety ženy
4 Dětský pokoj	13 Toalety muži
5 Koupelna	14 Sprchy
6 Komora	
7 Recepce	

PŮDORYS 2.NP

1 Horní síň	6 Úložný prostor
2 Spojovací chodba	7-10 Letní ubytování
3 Sezónní ložnice	11 Spojovací chodba
4 Dětský pokoj	12 Klubovna
5 Úklidová místnost	

B STODOLA

Typická pilířová stodola z pískovcových opracovaných kvádrů s dřevěnými výplněmi uzavírá celou usedlost ze severu. Její monumentální interiér otevřený do vaznicového krovu se nabízí k využití pro větší shromáždění, a ideálně tak zapadá do konceptu celé usedlosti. Hlavní náplní je multifunkční sál, který může sloužit pro přednášky, workshopy, promítání filmů, nebo díky návaznosti na vestavěný box kuchyně jako jídelna pro dětské tábory. Proto jsou vedle kuchyně přidruženy také toalety. Zároveň tyto prostory umožňují vybudování

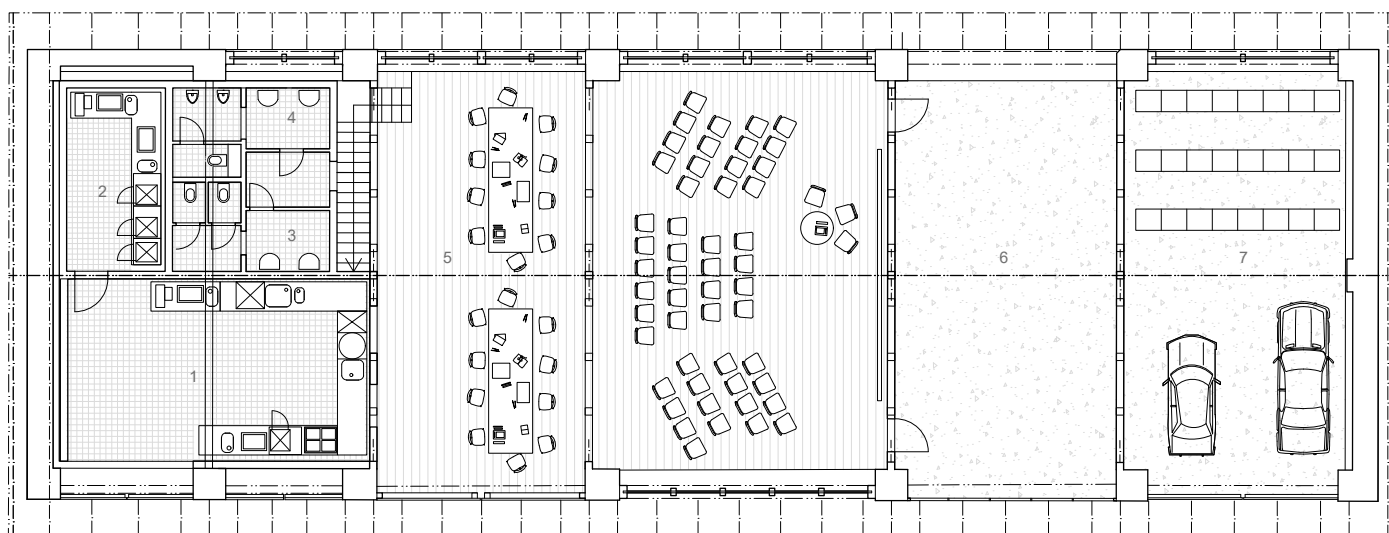
podesty stupňující se až do krovu. Ta je odpočinkovou místností, lóží jako v divadle, pódiem, nebo skladovacím prostorem. V místnosti na druhé straně sálu zůstává mlat, z obou stran otevřený velkými vraty, a v posledním dílu stodoly je ponechán prostor na garáž a sklad pro majitele objektu.

Důležitá je také pilířová brána v sousedství stodoly, která umožňuje vjezd na pozemek ze záhumenní cesty. Bude opravena a osazena novými dřevěnými vraty.

JIŽNÍ FASÁDA S POHLEDEM NA BRÁNU

PŮDORYS 1.NP

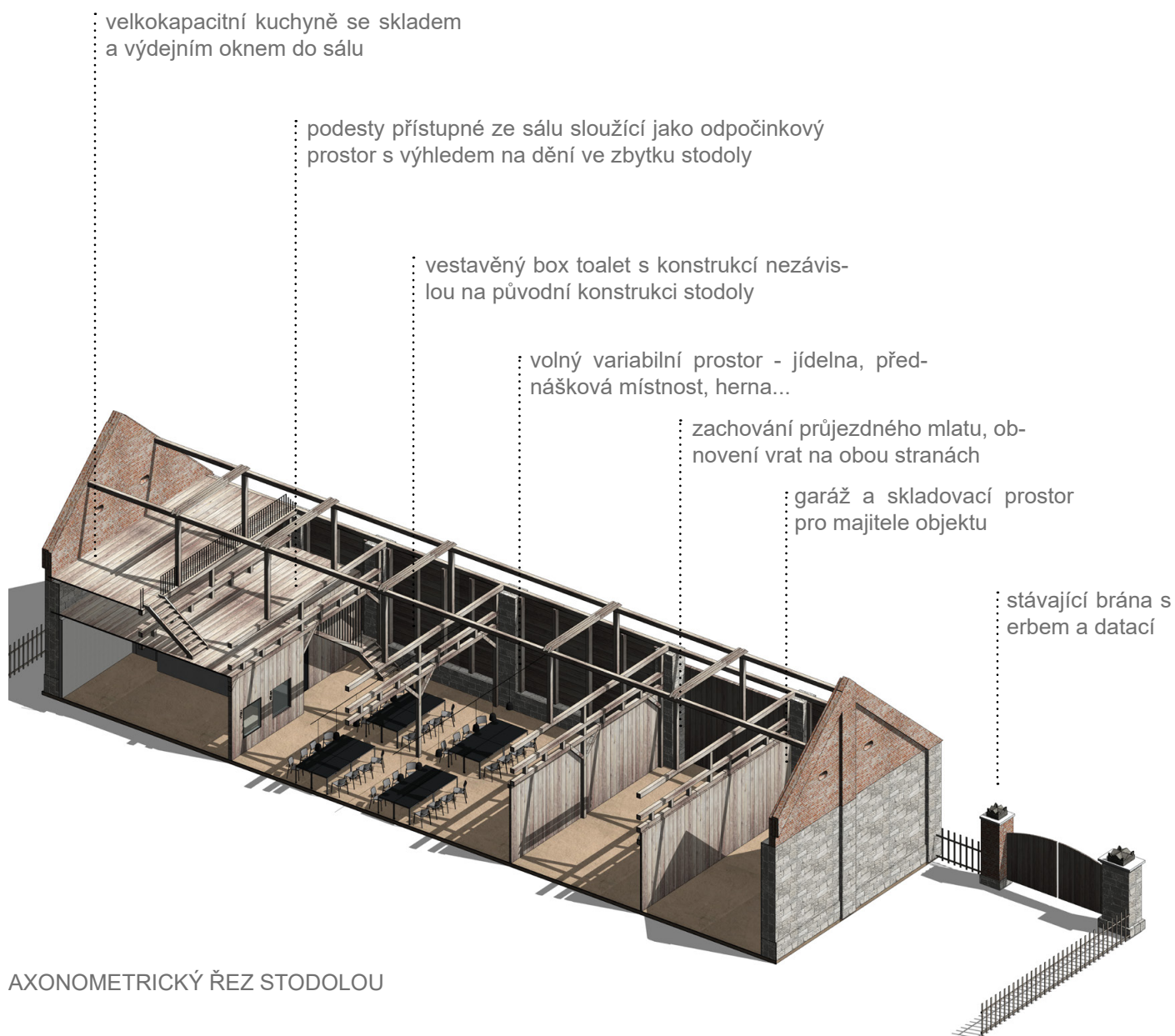
1 Kuchyň, příprava	5 Víceúčelový sál
2 Kuchyňský sklad	6 Průjezdný mlát
3 Toaleta ženy	7 Sklad, garáž
4 Toaleta muži	

VÝDEJ JÍDLA

INTERIÉR SPOLEČENSKÉHO SÁLU

C NOVOSTAVBA

Podélná stavba rovnoběžná se starým domem je patrná už na mapě stabilního katastru. Zřejmě se jednalo o chlév, sýpku, nebo jiné hospodářské stavení. Ta byla v průběhu druhé poloviny 20. století zbořena a nahrazena budovou skladu/garáží pro potřeby JZD, které zde hospodařilo. Tato stavba vážně narušuje celkový ráz usedlosti, proto navrhuji demolici a vystavění nové, vhodnější budovy. Novostavba ubytování pro dětské tábory a turisty, která bude zapadat do celého konceptu využití areálu, je hmotově inspirována tradičním uspořádáním usedlostí v regionu. Jednoduchá podlouhlá budova se sedlovou střechou v sobě spojuje krátkodobé bydlení i možnost trvalejšího pobytu. To umožňuje v jižní části situovaný aparmán, vybavený kuchyní, koupelnou a v patře třemi

ložnicemi. Ve druhé části domu, oddělené průchodem, se nachází jednotlivé pokoje pro krátkodobé ubytování. Ty využívají jednotný modul, který je spojován do různých velkých celků. Pokoje jsou přístupné ze zápraží, které je kryto přesahem střechy a je tak možné dostat se z pokojů do společného hygienického zázemí, kuchyně, nebo horní společenské místnosti suchou nohou. Exteriér budovy přebírá některé výrazné prvky hospodářských objektů. Fasáda je členěna pilíři, stěny mezi nimi jsou kryty dřevěným svislým laťováním s lištami. Rytmus fasády i oken vychází z vnitřního uspořádání domu. Střecha je pokryta eternitovými šablonami, které budou použity i při opravě starého domu a stodoly.

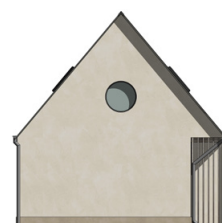
Podélná fasáda novostavby je rozčleněná průchodem na ↑
apartmán a jednotlivé pokoje. Toto členění je zdůrazněno
uskočením hmoty domu pod střechu, čímž vzniká kryté zápraží
nahrazující další vnitřní komunikační propojení pokojů. Dům
je členěn omítanými pilíři a dřevěným bedněním, inspirované
místními hospodářskými budovami.

Dřevěný obklad je doplněn krycími lištami, které na jižní fasádě
naznačují další plastické čelnění. →

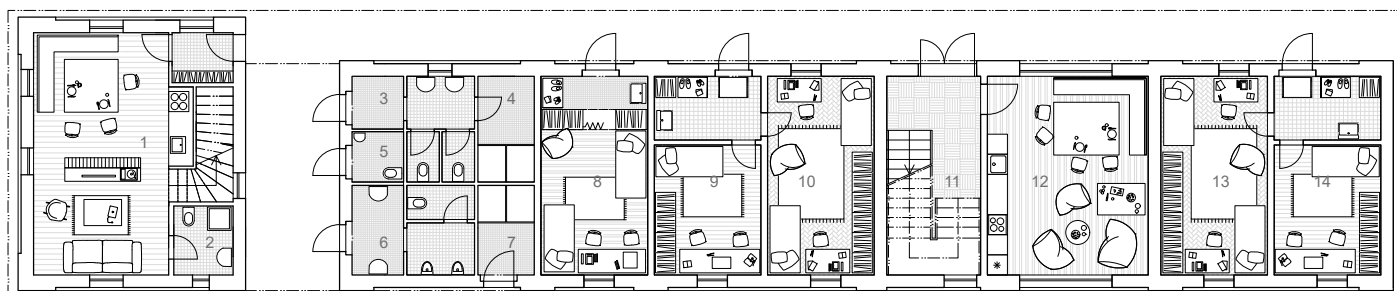

Východní fasáda je založena na stejném principu jako ↑
západní, tentokrát však bez zapuštěného zápraží. Velká
prosklená francouzská okna v zadní části prosvětluje společnou
kuchyni a umožňují vstup do sadu.

Jednoduchá severní štítová fasáda je prolomena pouze
jedním kulatým oknem do podkroví. Ve vyústění zápraží jsou
instalovány treláže pro popínavé rostliny, které budou v létě
stínit větší prosklené plochy. →

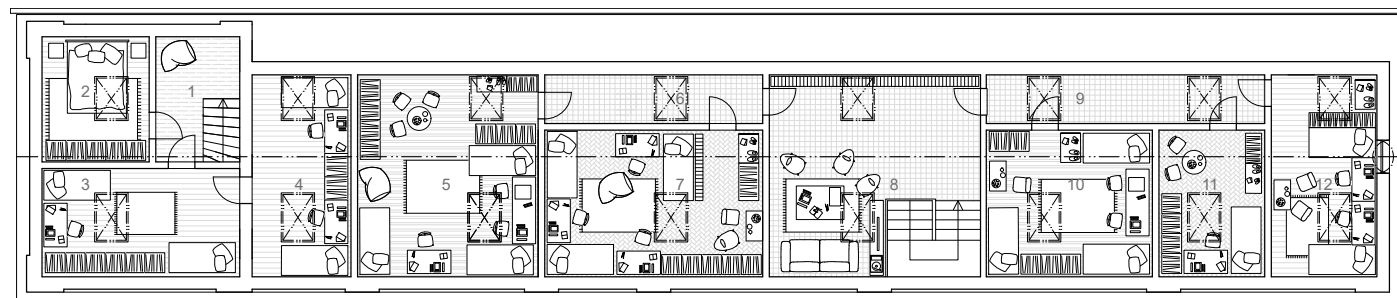

PŮDORYS 1.NP

1	Apartmá	7	Sprchy muži
2	Koupelna	8-10	Pokoje
3	Toalety ženy	11	Schodiště
4	Sprchy ženy	12	Společná kuchyň
5	Toalety invalidé	13-14	Pokoje
6	Toalety muži		

PŮDORYS 2.NP

1	Chodba	7	Pokoj pro 3
2	Ložnice	8	Společenská místnost
3	Ložnice	9	Chodba
4	Ložnice	10	Pokoj pro 3
5	Pokoj pro 3	11	Pokoj pro 1
6	Chodba	12	Pokoj pro 2

STARÝ DŮM A NOVOSTAVBA JAK JE VIDÍ SOUSED

NADHLED Z VÝCHODU S CELOU USEDLOSTÍ

PŘI VSTUPU DO ARÁLU

NADHLED ZE SEVEROVÝCHODU S CELOU USEDLOSTÍ